

Farní chrám sv. Bartoloměje v Zábřeze.

1845 výřez veduty

Historie kostela sv. Bartoloměje je úzce svázána z dějinami města Zábřeha, které bylo založeno v polovině 13. století. Kolonizační původ města je patrný z urbanistického členění dnešního historického centra. Jedna z ulic vybíhající z náměstí obklopeného měšťanskými domy vedla ke kostelu s menším prostranstvím, vedle kterého byl hřbitov. V roce 1351 se poprvé připomíná zábřežská farnost a kostel tedy v té době s jistotou sloužil jako farní. Představu o původní podobě kostela si můžeme vytvořit na základě dobových vyobrazení. Jen schematicky je chrám zachycen na vedutě města z roku 1623, na hřebeni střechy je patrná sanktusová vížka. Podrobněji je stavba zdokumentována na vedutě z roku 1727, kde je zachycena svatyně s polygonálním gotickým presbytářem prolomeným vysokými okny. Širší loď, která na presbytář navazuje na západní straně, byla pravděpodobně přistavěna v souvislosti s pozdějším rozšiřováním chrámu. Sanktusník umístěný na hřebeni střechy umožňoval zavěšení jen menších zvonů, větší zvony, kterými chrám v té době disponoval, byly zavěšeny na samostatně stojící zvonici.

40. léta. Domy před kostelem byly později zbořeny. Farní archiv Zábřeh.

V období reformace připadl kostel příslušníkům kališnického vyznání, za doby pánů z Boskovic pak luteránům. S návratem kostela do správy katolické církve, ke kterému došlo po roce 1620, a následným rekatolizačním úsilím, souvisely následně úpravy liturgického prostoru. Ve třicátých letech 17. století měl chrám pořízený nový hlavní oltář a tři boční, původní dřevěný kůr byl stržen a nahrazen novým z kamene a cihel. V poslední třetině 17. století však byl již kostel natolik chatrný, že se vážně uvažovalo nad jeho stržením a výstavbou nového chrámu. I přes špatný technický stav sloužila stavba až do roku 1750, kdy byla uzavřena a mše byly slouženy na radnici. Následujícího roku byl původní chrám zbořen a na jeho místě se začalo od základů se stavbou nového kostela. Podle tradice vypracoval plány na nový chrám italský architekt Domenico Martinelli (1650 - 1718), který na severní Moravě skutečně působil ve službách Lichtenštejnů. K realizaci stavby však došlo až dlouho po Martinelliho smrti a původní plány byly později upraveny některým z regionálních stavitelů. Stavba nového chrámu o impozantní délce padesát metrů pokračovala poměrně rychle, takže již 10. listopadu 1754 byla v nově zbudované svatyni slavena první bohoslužba. Tehdy však ještě zdaleka nebyly dokončeny všechny práce na stavbě a vybavení kostela. Například až v roce 1756 byly dokončeny schody na věž, která byla téhož roku pokryta, a dlažba kostela byla položena až roku 1764. Navíc se brzy po dostavení chrámu začaly projevovat obtíže způsobené malou únosností základové zeminy, takže již v roce 1760 bylo potřeba zajistit praskající klenbu, a v roce 1786 byl kostel dodatečně stažen ocelovými anky. K posledním nejrozsáhlejšími stavebními opravám chrámu došlo v 70. letech 20. století. Nebezpečné svíslé trhliny obvodového zdiva kostelní lodi byly zajištěny

v několika výškových úrovních ocelovými táhly, taženými zdmi v dlouhých horizontálních vrtech. Autorem originálního projektu byl Ing. Vratislav Tolar a pod jeho vedením práci provedla Skupina pro údržbu památek tehdejšího Vlastivědného ústavu v Šumperku.

Interiér kostela sv. Bartoloměje. Foto F.J.

Interiér chrámu byl dotvářen až v poslední třetině 18. století dlouho po dostavbě kostela. V roce 1791 byla pořízena mohutná sloupová architektura hlavního oltáře, která vytvořila prostor pro umístění již dříve vytvořeného hlavního oltářního obrazu umučení sv. Bartoloměje a nástavcového obrazu Korunovace Panny Marie. Oba obrazy namaloval Josef Tadeáš Josef Supper (1712 - 1771) z Moravské Třebové, který je autorem také obrazu Příbuzenstva Páně na stejnojmenném bočním oltáři. Zakázku na oltářní obraz na protějším bočním oltáři sv. Jana Nepomuckého dostal vzhledem smrti moravskotřebovského mistra Kašpar František Sambach (1717-1795), který ji realizoval spolu se svým dvanáctiletým synem Janem Kristianem Sambachem (1761-1797), jak je uvedeno na inskripci v pravém dolním rohu "Vom Christian Samb dem Sohn angefangen, vom Caspar Sambach, Vater geendet worden im J. 1773 in Wien". Oltáře jsou včetně sochařské výzdoby spolu s kazatelnou a křtitelnicí dílem řezbáře Floriána Tomáška z Jedlí. V průběhu 19. století byly v kostele zbudovány další boční oltáře a byla pořízena křížová cesta.

Reliéf sv. Bartoloměje, zdobící zvon toho jména ulitý r. 2000. Foto F.J.

V roce 1998 byl v duchu II. vatikánského koncilu upraven nový liturgický prostor, jehož středem je obětní stůl od akademického sochaře Petra Váni, do kterého vložil biskup Mons. Josef Hrdlička ostatky mučedníků sv. Pavla a sv. Theodora.

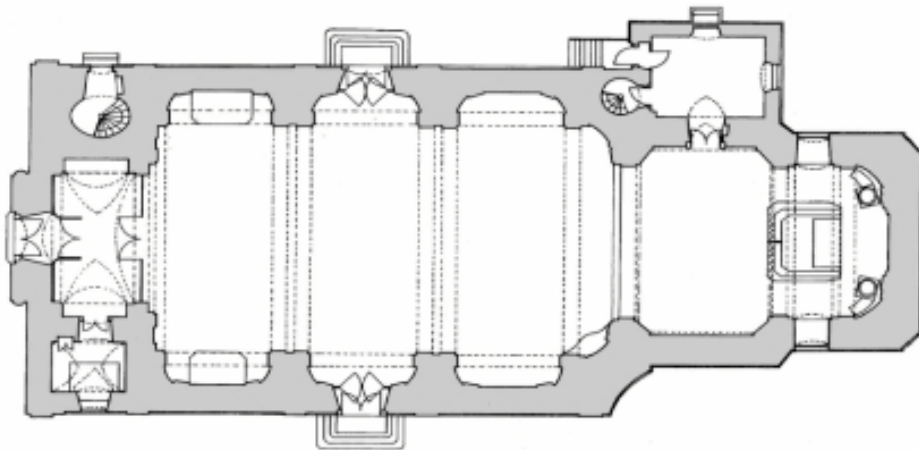
Varhany od firmy Rieger z roku 1955 jsou umístěny na kůru v barokní skříni, která sloužila pro původní varhany mistrů Staudingerů z Andělské Hory.

V kryptě pod sakristií bylo v letech 1759 - 1783 pohřbeno celkem 15 osob, mezi nimi farář Antonín Cyril Ambrož († 1775) a rodiče faráře Antonína Josefa Pschora, za kterého byla v roce 1780 postavena zábřežská fara.

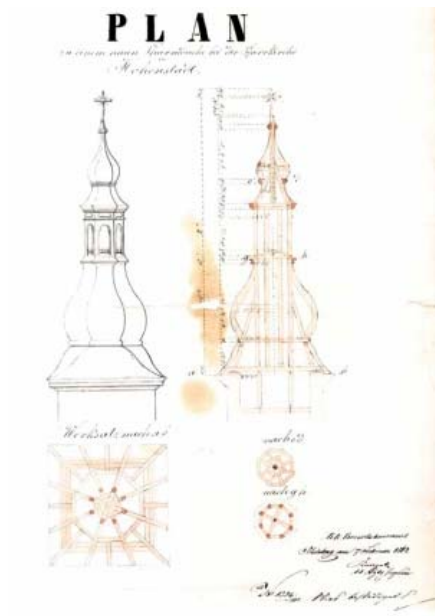
Zvonový soubor zavěšený ve 47 metrů vysoké věži byl několikrát obnovován. Největší pohromou v jeho historii byl požár města, který vypukl v roce 1793, a při kterém shořela věž a roztavily se zvony pocházející z původního kostela. Dalšími pohromami byly válečné rekvizice v letech 1916, 1917 a 1942. Od roku 2000 je zvonový soubor opět kompletní, největším zvonom je městský zvon sv. Bartoloměje s nárazovým tónem fis1 a hmotností 1070 kg.

Kostel před opravou v roce 1972. Foto farní archiv Zábřeh.

Půdorys kostela. Farní archiv Zábřeh.

Plány na bání věže 1862. Okresní archiv Šumperk, fond farnosti Zábřeh.

Výřez obrazu Příbuzenstva Kristova. Juda Tadeáš Super, 1771, olej na plátně. Vedlejší oltář Příbuzenstva Páně, kostel sv. Bartoloměje. foto F.J.